

980627-1

Kauzálním působením nelze objasnit, jak je možné, aby se třeba hmyz nebo zvíře něčemu „učili“. „Učení“ resp. schopnost se něčemu naučit, schopnost vylepšit své přístupy a postupy atd. nelze ani aristotelskou télickou kauzalitou (causa finalis). Rádl užívá formulace: „organism se jen učí své jednání podřizovat tomuto účelu“ (Dnešní stav filosofie a psychologie, Praha 1933, str. 35-36). Učení totiž spočívá buď v napodobování druhého (což je principiálně odlišné od „působení“ druhého) nebo ve vynalézavosti, spojené se zkušeností (metoda „zkoušky a omylu“). „Podřizovat své jednání účelu“ neznámá ani napodobování cíle/konce, protože ten ještě není dán (pro Aristotela naproti tomu dán byl už na počátku resp. před počátkem), ale nemůže být převedeno ani na pouhou vynalézavost, pouhé nahodilé zkoušení, protože tomu by chyběla nasměrovanost, zaměřenost. Účel, cíl však nejsou předmětně „tu“, takže vzniká otázka jak vlastně pojmut tuto zaměřenost či nasměrovanost, když cíl, k němuž se má směřovat, tu „není“. Zejména však samo učení není možné bez aktivity, a aktivita nemůže být odvysvětlena kauzálně, protože znamená vždy docela určitý začátek, počátek – proto i české slovo „počínání“, které vždy znamená poukaz k čemusi novému, dosud nebývalému.

(Písek, 980627-1.)